

על שמות ובעיית הזהות

חוזרת את תולדותינו. ואיננה רק הסתירה המוחלטת של פילוסופיית ההיסטוריה ההגליאנית שחשבה שעם שנופל לא יקום עוד, אלא היא סוד התעלותו התמידית. נסיון התרבויות הגדולות להחשיב עצמן לממלכת כהנים, למחנכי עולם, מוביל אותן לידי אנטישמיות. מי סובל מתחרה?! אבל מחייב אותנו להוציא לאור החבוי בנו עמוק.

כבר בישר לנו ירמיהו שיש צד בקיבוץ גלויות העולה על יציאת מצרים, וחז"ל איששו זאת בברכות (יב). במצרים הגדולה והבינלאומית של עכשיו, העולם המערבי, המתמחה בריסוק זהויות, שוב זהותנו והשלמתה בסכנה. זו מחלת דורנו הנכסף לרפואה. בשונה מהתמודדות העבר, בהן עמים כרכו חבל על צאוורנו פיזית ורוחנית, מצרים המודרנית והכלל עולמית מנסה לקעקע זהותנו לא בחנק, אלא בהכפשתה ובפסילת מרכיבים מתוכה. לא עוד דיכוי החירות האלהית, אלא הצגתה כשעבוד שפל לערכים שאבד עליהם הכלח. מצרים המודרנית מעלה את ערכיה לרום פסגת המעלות, ורומסת ודשה ברגלי השור שבה את כרם ה'. והעם היושב בציון הוא הראשון ליפול למראה פישוט טלפיה. הדמוקרטיה מעלה את האוייב למדרגת שווה זכויות, ההומניזם הפרוע מסכן חיילי צה"ל, השויון המדומה הופך את התורה לגזענית ולבינימיית, ופוסט המודרניזם משמיט את הכר מתחת לרגלי כל מערכת ערכים, במיוחד האלהית, והקנינים הרוחניים של עמנו מוטלים כולם בספק בעיני רבים.

כדי ששיעבוד זה לתרבות זרה ותהליך מחיקת זהותנו יחדול, דרושים תלמידים למשה רבינו שגדלו בחצרות האקדמיות המוכנים לשים נפשם בכפם ולסכן מעמדם, ושמתיך הכרתם הברורה את העולם המערבי ידעו לזהות את הערכים המזוייפים שבה, ולקעקע יסודותיהם בתבונה ובדעת. הזהות היהודית השלמה תצא אז לאור עולם לטובת כל האנושות, וכבשעת אותה הבקעה החוצה לה זכינו ביציאת מצרים יראנו נפלאות.

הרב ד"ר אליהו רחמים זייני
ראש ישיבת 'אור וישועה' - חיפה

קריאת שמות ע"י אדם הראשון לכל הבהמה ולכל חייית הארץ, לא הייתה בחירת אמצעי קל ופשוט לציון ולהבחנה, אלא הבלטת של מהות וציון של זהות, כיוצא מהמשך הפסוק. באופן דומה ספר 'שמות' בו אנו פותחים השבוע, הינו כולו הזמנה להופעת הזהות והמהות הישראלית לדורותיה. קווי האופי של זהות זו לא צויירו אז עד תומם, אבל העיקריים שבהם התגלו בבירור מספיק ביציאת מצרים כדי לסלול את הדרך להשלמת הציור ולשכלולו במהלך כל ההיסטוריה. ולא בשחרור לאומי מדובר - לא היה עדיין לאום - אלא בהופעת 'ממלכת כהנים וגוי קדוש', פירושו של דבר: עם הקובע תכלית לקיום כולו ובכך מעניק משמעות לחיים, משמעות שהיא מעבר לסתם קיום חומרי או אף אנושי.

כור ברזל נדרש כדי להוציא לאור מציאות אידיאלית, מצרים התאימה להופעה זו. 'תרבות העל' דאז, שאמנם כולה חומר ולבנים, היא מפתה עד היום את האנושות כולה בקסמיה, מפאת יכולתה לשלב בנייה אדירה עם סיפוק תענוגי החיים ('כמעשה ארץ מצרים') תוך מחיקת מגבלות הזמן (החנטה כביטוי להקפאת המציאות, משחררת מכבלי הזמן), והכלל בחסות הלאהת כל המציאות (כמעט ולא היה דבר שלא הועלה על ידה למדרגת אלהות), יש בה כדי להשקיט כל מצפון. א"כ תרבות בה ערכי אנוש ואמונה נשגבים ביותר שלובים בהרמוניה. ההודעה האלהית באה להפריך מיצג שוא זה: 'בני בכורי ישראל', ולא אתם. משום מה אויבי עמנו לאורך כל ההיסטוריה ניכסו לעצמם תפקידו של עם ה'. למי שאינו יודע, במצרית עתיקה 'מצרי' פירושו 'אדם'. במילים אחרות, הם 'האדם העליון', וכל עם אחר תחתיו.

עוצמתה הצבאית, הכלכלית והפילוסופית דתית, נתנה למצרים את התחושה שביכולתה לשלוט בכל, ואף לנצח את הזמן תוך קיבוע המציאות. יש בגישתה זו טעות בזהות האדם השלם. עם ישראל הוכיח לה שעיצוב הזהות האידיאלית וניצחון על הזמן מושגים דוקא דרך עילוי המציאות, תוך קריעת כל כבלי תרבות מקבעת כל ומקרקעת גם העולם האלהי. וכך התמסדה שאיפתנו לחירות, להתרוממות, להתפחות, להתעלות. מדובר באנטיגוניזם מוחלט לקיבוען המצרי, שפירמדות וספינקסים מגלמים היטב.

א"כ, זהותנו יצאה לאור עולם כ'נגטיב' ממש של התרבות הגדולה דאז. עשר המכות לא היו ניסים לשם הצלה גרידא, אלא התעוללות אלהית המקעקעת עד היסוד תרבות מאבנת זו. אפילו המושיע, משה רבינו ע"ה שנבחר כדי למוטט את אותו עולם בו התחנך, חצר הפרעונים, באשר הכיר היטב את המנגנון המשעבד הטמון בו, נושא שם המבטא כבר אנטיטיזה זו. 'משה', במצרית עתיקה פירושו 'בן', אבל איננו בן של אלהות כבתפישה הפרעונית ('לי יאורי ואני עשיתיני'), אלא הוא נמשה מן המים, כדי לבטא את יכולתו לצאת מעולם המטשטש כמים כל הבחנה.

תופעה זו של שחרור לצורך בניית זהותנו כ'נגטיב' של תרבויות גדולות ששיעבדו אותנו (בבל, פרס, יון ורומא),